

Behoort bij schrijven nr. 741.805

PANORAMA VAN WERKZAAMHEDEN VAN DE B.V.D.

(1-10-1963 t/m 31-3-1964)

Contra-subversie.

Over de werkzaamheden van Afdeling B kan het volgende worden gemeld.

Rechtsextremisme. Een televisie-uitzending van de VARA bracht "Europafrent" in de algemene belangstelling. Ten vervolge op vroegere rapportage werd uitvoerig bericht over de jongste ontwikkeling (e.a. het heengaan van enkele bestuurders), mede n.a.v. in het Parlement gestelde vragen. Het ontbreken van voldoende aanhang en van financiën maakt het niet waarschijnlijk dat het v.m. Europafrent, thans Europese Unie geheten, levensvatbaar zal blijken.

Geuite veronderstellingen over overeenkomst in optreden tussen de Regerenpartij en de voormalige N.S.B. waren aanleiding tot een bestudering van de programma's van deze partijen, de herkomst van hun aanhang e.d.. Voor deze veronderstellingen konden geen aanwijzingen worden gevonden, ook niet nadat hiertoe, in het Noorden van het land, verder onderzoek was gedaan.

De bekendmaking van de huwelijksplannen van Prinses Irene was aanleiding tot een rapport aan de Regering over het Carlisme en Opus Dei. Veel aandacht wordt gegeven aan activiteiten pro of contra het Carlisme en plannen, c.q. voorbereidingen tot het verwekken van ongeregeldeheden ter gelegenheid van het huwelijk.

De rapportage aan de Regering geschiedt overeenkomstig de daartoe verstrekte speciale aanwijzingen.

Pacifistisch Socialistische Partij (P.S.P.).

De aandacht blijft gevestigd op pogingen om de aanhang in de arbeidersklasse te versterken. Deze partij verleende in de afgelopen periode steun aan diverse stakingen (e.a. visserstaking in Scheveningen). Een belangrijk vraagstuk voor de P.S.P. was: het al of niet stichten van een eigen vakbeweging. Het partijbestuur heeft hiervan voorlopig nog afgezien en wenst zich evenmin te binden aan een reeds bestaande vakbeweging.

Vierde Internationale. In de Nederlandse sectie werd door sommige leden kenbaar gemaakt, dat men weinig meer verwacht van de intrede-politiek in de massa-organisaties en dat het beter is weer openlijk als zelfstandige organisatie op te treden. De opgerichte stichtingen voor non-gouvernementele hulp aan Algerije (El Djil El Djadid en Nederland-Algerije) zijn aan Trotskistisch initiatief ontsproten.

1-16-63 11-31-3-64

Communisme, internationaal. De ontwikkeling van het Sino-Sovjet-conflict vroeg veel aandacht. Ook in deze verslagperiode kwam het niet tot een uitstoting van de Chinese partij. De over en weer uitgesproken redevoeringen en beschuldigingen werden grondig geanalyseerd, terwijl aandacht wordt gegeven aan de activiteit van opgerichte pro-Chinese partijen en ontstane fracties, wier aantal ook in West-Europa toeneemt.

De Communistische Partij Nederland ontving delegaties van de partijen uit Frankrijk en Italië, tijdens welke bezoeken mogelijkheden werden besproken om voor het Russisch-Chinese geschil een oplossing te vinden. Over de onderwerpen "De C.P.N. tussen Peking en Moskou", "De C.P.N. en het internationaal communistisch overleg" en "De C.P.N. en het revisionisme" werden uitvoerige studierapporten samengesteld.

Behalve voor berichtgeving aan de Regering, werden deze studies binnen de Dienst gebruikt als instructiemateriaal voor de B.O.-onderafdeling (operaties).

Ook op andere wijze werd nog gewerkt aan de verbetering van de politieke kennis van de "runners". Door één der ambtenaren werden n.l. diverse voordrachten voor hen gehouden over de politieke situatie, zowel nationaal als internationaal. De voordrachten werden met belangstelling gevolgd en nuttig beoordeeld.

De voorbereiding voor het congres van de C.P.N. (28-30 maart 1964) heeft gedurende maanden de partij-activiteit voor een zeer belangrijk deel opgeëist. De observatie hiervan heeft geleid tot een uitvoerig rapport aan de Regering. Ook de inlichtingendiensten van de politie werden hierover geïnformeerd. Met de operationele sector werd uitvoerig overlegd, aan welke aspecten van het congres extra aandacht diende te worden besteed.

De discussiegrondslag voor het congres werd in januari 1964 op een P.B.-zitting besproken. De partijvoorzitter noemde daar de afbreukeling van anti-communisme en imperialisme enerzijds en de toenemende kracht van het socialisme anderzijds als aanleiding voor een nieuwe oriëntatie van de C.P.N.. De partij, zich bewust dat haar houding sinds de oprichting er toe heeft geleid dat zij als een filiaal van Moskou wordt beschouwd, verklaarde een volledig autonome en Nederlandse partij te zijn. Zij wil zich voor de Nederlandse arbeiders meer aanvaardbaar maken. Inmenging of bevoogding door andere communistische partijen moet worden vermeden, wel blijft zij bereid tot samenwerking.

De Nederlandse Vredegraad heeft in het bijzonder de aandacht n.a.v. de reeds enkele maanden durende onderhandelingen met het Comité 1961 voor de Vrede over een gezamen-

lijke demonstratie op 4 april 1964 tegen atoomproeven, waar ook ter wereld.

Ook het Volkel-comité, dat elk jaar zijn Pinksterfietstecht organiseerde, als protest tegen de aanwezigheid van atoomwapens in Nederland, is bij deze onderhandelingen betrokken. De onderhandelingen verlopen, tengevolge van ernstige tegenstellingen, zeer moeizaam.

De Vereniging Nederland-USSR boekte, in eigen ogen, een succes met de ondertekening van een "culturele overeenkomst" met haar Sovjet-Russische zusterorganisatie "USSR-NEDERLAND". Zij hoopt hiermede de culturele uitwisseling tussen beide landen zodanig te stimuleren, dat t.z.t. ook op regeringsniveau een verdrag zal worden gesloten. Hierover werd aan de Regering reeds gerapporteerd.

Onder de naam "Vernu" werd in Amsterdam een eigen reisbureau geopend.

Op het congres van de Nederlandse Vrouwen Beweging (7-8/3-1964) kwam ter sprake de voorgenomen actie van de Amerikaanse pacifistische organisatie "Women strike for Peace" tegen de komende NAVO-vergadering te 's-Gravenhage.

Gegevens over de activiteiten van communistische en pacifistische groeperingen t.a.v. deze vergadering worden regelmatig aan de bevoegde autoriteiten doorgegeven.

Vakbeveging. De communistische agitatie in de bedrijven slaagde er in, in september en oktober 1963 omvangrijke stakingen te ontketenen, voornamelijk in Amsterdam. De overeenkomst over toe te kennen loonsverhogingen maakte hieraan een einde. Voortgezette pogingen ter verkrijging van een "uitkering ineens over 1963" mislukten.

De pogingen tot communistische beïnvloeding van de hier te lande werkzame Spanjaarden leverden slechts geringe resultaten. Op deze activiteit blijft de aandacht gericht. Een uitvoerig rapport werd aan de Regering gezonden. Met het Ministerie van Sociale Zaken werd hierover mondeling overleg gepleegd.

De leiding van de Socialistische Werkers Partij heeft enkele malen overlegd met vooraanstaande figuren uit de P.S.P.. Resultaten heeft dit niet opgeleverd. De P.S.P. wenste geen fusie. Binnen de S.W.P. is men zich de innerlijke zwakte van de partij bewust.

De betekenis van deze partij wordt steeds geringer.

Nederlandse Antillen en Suriname. Aan de afdelings-taak werd toegevoegd de behandeling van zaken betreffende de Nederlandse Antillen en Suriname en van de activiteit van de uit die gebiedsdelen afkomstige personen in Nederland. Enkele rapporten over de binnen het raam van de Dienst vallende organisaties werden aan de Regering gezonden. Ten

behoefte van deze werkzaamheden was overplaatsing binnen de afdeling van een ambtenaar noodzakelijk, waardoor elders een vacature ontstond.

Diversen.

De jaarlijkse herziening vond plaats voor "Operatie Diepvries", "verjaringstermijnen" en "niet-extremistische groeperingen".

Nieuw samengesteld werd een opgave van extremistische personen in het bezit van een telefoonaansluiting, ten aanzien van wie afsluiting hiervan in tijd van bijzondere omstandigheden nodig werd geoordeeld.

Ter verbetering van de samenwerking met en de verdieping van het inzicht in het werk van de afdelingen ACD, C en B werden speciale bijeenkomsten gehouden. Bijna al het vrouwelijk personeel volgde een drietal voordrachten over het ACD-werk, het hoofd van de afdeling C hield 3 voordrachten over het werk van zijn afdeling voor een 40-tal ambtenaren van B. Een der hoofdambtenaren van de afdeling neemt deel aan de opleidingen als gastdocent.

Voorts werden lezingen (met debat) gehouden voor een groep P.T.T.-ambtenaren en op de Recherche-school te Heelsum.

Voor de NATO-Special Committee-bijeenkomst d.d. 29, 30 en 31 oktober 1963, werd de vereiste rapportage verzorgd. Het hoofd van de afdeling was als expert aan de Nederlandse delegatie toegevoegd.

Veelvuldig werden in de afdeling besprekingen gevoerd met functionarissen van buitenlandse zusterdiensten.

Enige stagiaires waren, ieder gedurende enkele maanden, bij de afdeling werkzaam.

Aan het begin van 1964 werden de resultaten van het geplande programma voor 1963 bezien.

Toename in kwantiteit van het werk.

Over het afgelopen jaar kan een toename in de kwantiteit van het werk worden geconstateerd.

Sedert 1 november 1963 bestudeert afdeling B de activiteiten van Surinaamse Nationalisten in ons land. Er zijn sterke aanwijzingen, dat vanuit Cuba en Algerije pogingen in het werk worden gesteld om onrust te verwekken in het Caraïbische gebied. Hierbij zijn ook Surinaamse studenten, die in Nederland verblijf houden, betrokken.

Het contact met de Veiligheidsdienst Nederlandse Antillen wordt verzorgd door de afdeling B. De V.D.N.A., die sedert kort is opgericht, heeft sterk behoefte aan steun en leiding bij de opbouw van de dienst.

Ook gedurende deze periode werden de pogingen een beter access te verkrijgen in de top van de C.P.N. voort-

gezet. Op enkele punten konden betere informatiebronnen op dit niveau worden gecreëerd. Dit geldt eveneens voor de mantelorganisaties, links-extremistische groepen en bepaalde extreme organisaties waarin de C.P.N. probeert invloed uit te oefenen.

De verkrijging en exploitatie van gegevens uit zeer linkse, niet-extremistische organisaties scheppen bijzondere problemen. Hierbij moet grote voorzichtigheid worden betracht.

De Chinese communistische partij tracht vooral de laatste tijd invloed te verkrijgen onder aanhangers van de C.P.N. in Nederland. Zij is bezig om steunpunten op te bouwen in ons land teneinde haar materiaal te kunnen verspreiden. Nu reeds stellen wij alle pogingen in het werk om de activiteiten van deze partij te volgen.

Door onze verbeterde informatiepositie worden aan het personeel hogere eisen gesteld. In speciale gevallen moeten wij echter constateren, dat zowel bepaalde operationele als bewerkende functionarissen niet meer beantwoorden aan de thans gestelde eisen. Ook de kwantitatieve toename van het werk brengt met zich mee, dat velen het hoge tempo, dat nu eenmaal verlangd wordt, moeilijk of niet kunnen bijhouden.

Voorgenomen reorganisatie.

Besprekingen werden gevoerd over de mogelijkheid tot samensmelting van:

- a. het deel van afdeling ACD waar de gegevens over extremistische personen in de kartotheek worden verwerkt;
- b. de B-sectie waar o.a. de C.P.N.-leden, naar de partijformatie, worden geregistreerd (zulks voor bijzondere exploitatie en mede voor operationele doeleinden);
- c. de operationele sectie waar alle rapporten, bestemd voor de sub b. genoemde sectie, werden ontvangen.

Met deze samensmelting wordt o.m. beoogd een snellere en eenvoudiger doorstroming van rapporten naar de verwerkende afdeling te garanderen, waarbij er eveneens naar wordt gestreefd tot personeelsbesparing te komen.

Aan het B-secretariaat zal een deel van het secretariaat E worden toegevoegd.

Het plan, om binnen de onderafdeling B-Verwerking een reorganisatie door te voeren, is gereed. Door samensmelting van secties zullen twee hoofdsecties worden gecreëerd, waardoor op den duur eveneens personeel kan worden uitgespaard. Tevens hopen wij met deze reorganisatie enkele zwakke punten in de afdeling te versterken.

Binnenkort zal worden nagegaan, of de sectie Scheepvaartzaken zal moeten worden gehandhaafd. Hierover is door het hoofd van de afdeling een voorstel gedaan aan het hoofd van de Dienst.

Naar aanleiding van besprekingen met de afdeling D heeft deze afdeling op zich genomen een opgave te verstrekken van de voor sabotage meest kwetsbare bedrijven in ons land. De activiteiten van de daarop gerichte operationele sectie zullen hierop worden afgestemd. Eveneens is met de afdeling D besproken, in hoeverre de operationele beveiliging van de elektrische centrales moet worden gehandhaafd. Enkele tot dusverre operationeel beveiligde centrales zullen worden afgevoerd, anderzijds zullen enkele andere centrales intensiever dan voorheen moeten worden bewaakt.

Contra-spionage.

Inleiding: De egenschijnlijk afnemende spanningen in de politieke betrekkingen tussen de Vrije Wereld en het Sovjetblok manifesteerden zich tot dusver geenszins in een vermindering van de spionage-activiteit der communistische landen.

De huidige situatie brengt met zich mede dat op het terrein van de contra-spionage steeds zwaardere eisen aan de Dienst worden gesteld. Nu de dreiging van een communistische agressie nauwelijks meer wordt gevoeld gaan allereerste stemmen op voor een uitbreiding van de culturele betrekkingen met de communistische landen, het handelsverkeer met deze landen wordt steeds intensiever en het toeristische verkeer naar en van de landen achter het IJzeren Gordijn neemt in belangrijke mate toe. Men en ander werkt een zekere verslapping van de waakzaamheid in de hand en vergemakkelijkt aanzienlijk de tegen Nederland en zijn bondgenoten gerichte activiteiten van de communistische inlichtingendiensten wier opdracht nog steeds onveranderd luidt: Kennis verzamelen omtrent de kracht van de tegenstander en tegelijkertijd de weerstand van het Westen met alle middelen ondermijnen. Zolang niet onmiskenbaar blijkt, dat deze opdracht is ingetrokken of gewijzigd, blijft het Nederlandse contra-spionage-apparaat voor de moeilijke taak staan onder ongunstiger wordende omstandigheden genoemde activiteiten het hoofd te bieden.

Sovjetunie.

Vertegenwoordiging hier te lande: De Sovjetrussische Ambassade in Den Haag en de Sovjetrussische Handelsdelegatie in Amsterdam tellen gezamenlijk 31 medewerkers. Daarnaast dienen te worden genoemd één Tasserrespondent, één Intourist-vertegenwoordiger, één Sovexportfilmvertegenwoordiger en een twee man sterke vertegenwoordiging van Aeroflet. In de personeelsbezetting der Vertegenwoordiging vonden enkele mutaties plaats. Sommige der vervangers waren reeds eerder op een buitenlandse post geaccrediteerd en minstens één van hen werd aldaar geïdentificeerd als medewerker van een Sovjetrussische inlichtingendienst. Visa werden verleend voor 4 functionarissen, (waarvan 2 inmiddels met hun gezin zijn gearriveerd), die belast zullen worden met het toezicht

op de bouw van 4 visverwerkende koelschepen bij de werf "De Schelde" te Vlissingen.

Voer deze functionarissen die slechts tijdelijk h.t.l. zijn tewerkgesteld, zijn de bepalingen inzake de beperkte bewegingsvrijheid die gelden voor het personeel der Vertegenwoordiging niet van toepassing. Pegingen, ondernomen door de Intourist-vertegenwoordiging in Amsterdam, om zich eveneens aan deze - de vrijheid belemmerende - bepalingen te onttrekken door uit te treden uit de Sovjetrussische handelsvertegenwoordiging om vervolgens "de officiële status als vertegenwoordiger van Intourist h.t.l. te verkrijgen, waarbij hij dezelfde activiteiten zou kunnen ontploegen als de toerisme-vertegenwoordigers van de Westerse landen", mislukten daar dit verzoek door het Ministerie van Buitenlandse Zaken werd afgewezen.

De gevolgen van de omstandigheid dat het Nederlandse visumbeleid t.a.v. Sovjetrussische onderdanen zich meer zal gaan richten naar het minder stringente beleid van België en van het feit, dat op 1 maart 1964 de onderlinge consul-tatie inzake af te geven Beneluxvisa verviel, dienen nog te worden afgewacht doch zullen ongetwijfeld het observeren van de activiteit der Sovjetvertegenwoordiging in Nederland bemoeilijken.

Begin maart 1964 reisde een groep Sovjetrussische werklieden ons land binnen die, na werkzaamheden te hebben verricht in de Sovjetgebouwen te Brussel, thans verbouwings-werkzaamheden gaan uitvoeren in het gebouw van de Ambassade h.t.s. en dat van de Handelsvertegenwoordiging te Amsterdam.

Culturele en politieke betrekkingen: De voortvarendheid van Sovjetzijde in het leggen van contacten in de Nederlandse samenleving, waarvan in het verslag over de voorgaande periode sprake was, werd ook thans waargenomen.

Wederom lag bij de gesprekken met betrekkenen het accent in de eerste plaats op de wenselijkheid van grotere uitwisseling op cultureel gebied. Daarnaast bleek dat van Sovjetzijde nog steeds pegingen worden ondernomen een bezoek van parlementairen aan de S.U. te arrangeren.

De relaties met P.S.P.-vertegenwoordigers werden voortgezet, terwijl ook met vertegenwoordigers van P.v.d.A. en C.N.U. contact werd onderhouden.

Naar aanleiding van het bij de jaarwisseling gelanceerde vredesvoorstel van de Sovjet Regering werd aan enkele Nederlandse politici door de Tassecorrespondent h.t.s. verzoekt hun mening over dit voorstel te willen geven.

Agrarische vraagstukken: Tijdens de in februari gehouden mitting van het Centraal Comité C.P.S.U., welke in het bijzonder aan het landbouwvraagstuk was gewijd, werd de Nederlandse aanpak op landbouwgebied een voorbeeld genoemd ter navolging bij hervormingen op agrarisch terrein in de S.U..

Door de sedert 1956 achtereenvolgens h.t.l. geaccrediteerde Sovjet landbouwraden is steeds veel belangstelling

getoend voor de organisatie en de wetenschappelijke aanpak van de Nederlandse landbouw. Verwacht dient te worden dat deze belangstelling nog intensiever zal worden en dat van Sovjetszijde aangedrongen zal worden op grotere uitwisseling van landbouwkundige experts.

Door het Nederlandse bedrijfsleven werden, als uitvloeisel van de nieuwe tendenties in de Sovjetrussische economie, orders verkregen, waarvan de uitvoering een tijdelijk verblijf h.t.l. van Sovjetrussische deskundigen met zich brengt. Zo zijn onderhandelingen gaande tussen "Werkspoor" en de S.U. inzake nieuwe orders (4 urenfabrieken werden door "Werkspoor" reeds aan de S.U. geleverd).

Met de werf van "Verolme" werd een contract gesloten voor de revisie van een aantal, destijds door Engeland aan de S.U., geleverde visschepen; een miljoenenorder voor baggermateriaal werd bij de werf van J. en K. Smit te Kinderdijk geplaatst.

De N.V. Philips, welke zich tot dusver geheel afzijdig hield van de Sovjetrussische markt, heeft onlangs met nog enkele buitenlandse ondernemingen een tentoonstelling van medische apparaten te Moskou georganiseerd.

Activiteit Sovjetrussische inlichtingendiensten: In aansluiting op hetgeen in het rapport over de vorige verslagperiode werd vermeld inzake de activiteiten van de Sovjet Staatsveiligheidsdienst t.a.v. bezoekers van de Sovjetunie, dient gewezen te worden op de reclame welke gemaakt wordt door het Sovjetrussische Intouristagentschap h.t.l., dat in samenwerking met het reisbureau "Verzu" van de Vereniging Nederland - U.S.S.R. goedkope reizen naar de Sovjetunie organiseert. Thans maakt dit reisbureau propaganda voor goedkoop verblijf in de S.U., hetwelk ingelast kan worden op de doorreis per trein naar de Olympische Spelen te Tokio.

Tenslotte zij nog vermeld dat uit in de afgelopen periode ontvangen inlichtingen van naar het Westen overgelopen medewerkers van Sovjetrussische inlichtingendiensten, blijkt dat de activiteiten van deze diensten onveranderd worden voortgezet niettegenstaande de Sovjetpolitiek van vreedzame coëxistentie. Het onderkennen van deze activiteit wordt de Westerse veiligheidsdiensten echter moeilijker gemaakt door de toepassing van Sovjetszijde van een voorzichtiger werkwijze.

Onder meer geldt dit voor de ontmoetingen welke tussen de Sovjetinlichtingenefficiëren en hun agenten in het Westen moeten plaats vinden: men streeft ernaar deze ontmoetingen te doen plaats vinden buiten de grenzen van het land waar de agent woont.

Na een onverwacht vertrek van de Sovjetambassadeur naar de S.U., volgde kort na diens terugkeer h.t.l. op 28 november 1963 de bekendmaking omtrent de vrijlating van de in de S.U. gevangen gehoudene Nederlanders, en

, die vervolgens aanvang december 1963 in Nederland terugkeerden.

Tsjeche-Slowakije: Aan de Tsjechische Legatie zijn thans 9 personen verbonden. De Tsjechische Handelsmissie telt 15 leden.

De pogingen van de Legatie het contact met de CPN uit te breiden, leverden nog steeds weinig resultaat op. Ter gelegenheid van de jaarwisseling zond de Legatie geschenken aan enkele vooraanstaande communisten.

In de verslagperiode werd echter van niet meer dan drie à vier partijleden contact met de Tsjechen waargenomen.

De greepering die optreedt onder de naam Christelijke (Praagse) Vredesconferentie, heeft de levendige belangstelling van de Legatie. Van Tsjechische zijde wordt grote waarde gehecht aan het propagandistische effect van de "Vredesconferentie" en waar mogelijk wordt dan ook aan de activiteiten van deze greepering steun verleend.

Verder is opgevallen dat de Tsjechische Vertegenwoordiging een bijzondere belangstelling aan de dag legt voor de Nederlandse ambtenaren. Zodra een ambtelijk contact zich naar het oordeel van de Tsjechen wat minder gereserveerd beteent of blijkt geeft belangstelling te hebben voor Tsjechische kunst, wordt systematisch getracht de banden nauwer aan te halen.

Het recente Nederlands-Tsjechische Handelsaccord doet een uitbreiding van het handelsverkeer tussen de beide landen verwachten. Er moet rekening mede worden gehouden dat ook de actieve Tsjechische inlichtingendiensten zullen trachten hiervan gebruik te maken. In dit verband wordt door de Dienst aandacht besteed aan het toenemende aantal Nederlanders dat een bezoek brengt aan de Jaarbeurs te Erna (een bekend rekruteringssterrein van de Tsjechische diensten), terwijl tevens waakszaamheid wordt betracht ten aanzien van het toenemende - en uiteraard moeilijk controleerbare - goederenvervoer tussen de twee landen, met name dat per vrachtauto en per binnenschip.

In de verslagperiode werden gemiddeld per maand honderd Nederlandse visa aan Tsjechen verleend. Het aantal familiebezoeken vertoende een stijging en zal naar verwacht wordt nog meer toenemen. In verband met de Tsjechische deviesenschaarste bleef het aantal zuiver toeristische bezoeken aan Nederland beperkt.

Het aantal Nederlanders dat als toerist een bezoek brengt aan de C.S.S.R. neemt steeds toe. Van Tsjechische zijde wordt dit bezoek ter leniging van de deviesennood zoveel mogelijk gestimuleerd.

In deze verslagperiode verbleven zes Tsjechen ten be-

hoeve van hun studie in Nederland t.w. één wetenschappelijk medewerkster van een staatsinstituut, één arts, één technicus en drie sterrekundigen. Voor zover bekend bevond zich één Nederlandse stagiair in Tsjecho-Slowakije. Tot dusver is niet gebleken dat door Tsjechische verenigingen in Nederland activiteiten ten gunste van het communistische regime in het noorderland werden ontwikkeld. De Tsjechen in Nederland staan óf sterk afwijzend tegenover dat regime óf nemen een neutraal standpunt in teneinde de mogelijkheid van een bezoek aan hun in Tsjecho-Slowakije wonende familieleden niet in de waagschaal te stellen.

Door de Legatie is echter sinds kort een aanvang gemaakt met het registreren van de h.t.l. gevestigde Tsjechische emigranten. Ook werden onder deze emigranten uitnodigingen verspreid voor culturele bijeenkomsten die de Legatie organiseerde. Gezien de levendige belangstelling die bij de communistische inlichtingendiensten altijd heeft bestaan voor de in de vrije wereld gevestigde emigranten, hebben de activiteiten van de Legatie onder deze groep de aandacht van de Dienst.

Kort geleden werden gegevens verkregen die het vermoeden dat enkele leden van de Tsjechische Vertegenwoordiging betrekken zijn bij inlichtingenactiviteit, hebben versterkt.

Bulgarije: Bulgarije is in Nederland vertegenwoordigd door een Bulgaar zonder diplomatische status die de benutting vormt van de commerciële dependance in Nederland van de Bulgaarse Handelsattaché in Brussel.

De Bulgaarse autoriteiten tonen een toenemende belangstelling voor de handel met het Westen, ook met Nederland.

De toeneming van deze belangstelling is waarschijnlijk mede een gevolg van de moeilijkheden in de Oosteuropese Gemeenschappelijke Markt (COMECON). In deze organisatie is aan Bulgarije de taak van grondstoffenleverancier toebedeeld. De huidige Bulgaarse machthebbers wensen echter een eigen industrie op te bouwen en streven in verband daarmee naar uitbreiding van het contact met landen buiten de COMECON.

Roemenië: Roemenië wordt in Nederland vertegenwoordigd door een Legatie van drie leden en een Handelsmissie van eveneens drie leden.

Evenals Bulgarije neemt Roemenië niet langer genoegen met de aan dit land toegedachte positie in de COMECON en ook Roemenië streeft naar uitbreiding van de handelsbetrekkingen met Nederland en de andere Westelijke landen.

Hongarije: Aan de Hongaarse Legatie in Den Haag zijn 7 Hongaren verbonden terwijl bij de Handelsmissie 6 Hongaren werkzaam zijn.

Er zijn tekenen die er op wijzen dat de regering in Budapest streeft naar een liberalisatie van het reizigersverkeer tussen Hongarije en de landen buiten het communistische blok.

Aan buitenlanders worden op ruimere schaal visa voor Hongarije verstrekt en aan Hongaren die West-Europa willen bezoeken wordt minder in de weg gelegd. Dit heeft ook gevolgen voor het reizigersverkeer tussen Nederland en Hongarije. Het aantal Nederlanders dat voor vakantie of familiebezoek naar Hongarije reist, vertoont een vrij snelle stijging. Het aantal Hongaren dat voor familie- of bekendenbezoek een visum voor Nederland aanvraagt, neemt eveneens toe. Subversieve activiteiten van deze laatste categorie bezoekers werden tot dusver niet geconstateerd.

Aan hetgeen in een eerder verlag werd vermeld over de vestiging van Hongaarse restaurants in Nederland en andere landen van West-Europa kan nog worden toegevoegd dat het Hongaarse bedienende personeel van deze vestigingen opvallend dikwijls door andere Hongaren wordt afgelest. De mogelijkheid wordt niet uitgesloten gemaakt dat hier sprake is van een rouleringssysteem waarbij ook de Hongaarse inlichtingendienst belang heeft. In dit verband wordt nog gewezen op de kleine Hongaarse amusementsorkesten die in toenemend aantal in Nederland verschijnen. Aangenomen kan worden dat door de in Budapest zetelende inlichtingendiensten zo nodig gebruik zal worden gemaakt van deze musici waarbij ze er ongetwijfeld van uit zullen gaan dat de Nederlandse Veiligheidsdienst deze ambulante groep vreemdelingen wel niet effectief zal controleren.

Onder de hier te lande verblijvende Hongaarse vluchtelingen is men minder dan in het verleden bevreesd voor eventuele onaangename gevolgen van een bezoek aan het moederland. Het aantal van deze vluchtelingen dat een bezoek brengt aan in Hongarije wonende familieleden is nog niet groot, maar vertoont een stijgende lijn.

Ten aanzien van het handelsverkeer kan worden vermeld dat het streven van de Hongaarse regering de contacten op dit terrein uit te breiden, ook in Nederland duidelijker veelbaar wordt.

Polen: De Poolse Vertegenwoordiging in Nederland wordt gevormd door een Ambassade met tien leden (en een militair attaché met Brussel als standplaats) en een Handelsmissie van negen leden.

In de verslagperiode werden geen bijzondere activiteiten van de Poolse Vertegenwoordiging waargenomen.

De aandacht van de Dienst blijft gevestigd op de mogelijkheid dat Poolse vrouwen, die na 1953 met Nederlanders zijn gehuwd, in relatie staan met de Poolse inlichtingendienst.

Een voortdurende waaksaamheid blijft geboden ten aanzien van Poolse jongelieden die - soms voor geruime tijd - als student of stagiair in Nederland verblijven. In het vorige verslag werd reeds vermeld dat er rekening mede moet worden gehouden dat de uitgezonden personen door de Poolse inlichtingendienst zijn ingeschakeld voor het verzamelen van gegevens van allerlei aard in Nederland.

In februari 1964 verbleef in Nederland Directeur van het Bureau voor Culturele Betrekkingen van het Poolse Ministerie voor Cultuur. voerde hier besprekingen met het Nederlandse Ministerie van Onderwijs Kunsten en Wetenschappen e.a. over de uitwisseling van Nederlandse en Poolse bursalen en stagiaires. Overeenstemming werd bereikt over een uitwisselingsprogramma voor de jaren 1964-1966 dat - op ruimer schaal dan tot dusver - een aantal Polen de mogelijkheid zal bieden in Nederland te studeren en zich praktisch te bekwamen. De grote belangstelling die van Poolse zijde voor landbouwkundige studie in Nederland bestaat blijkt uit het feit dat bijna de helft van het aantal Nederlandse beurzen voor Poolse studie en opleiding in Wageningen werd gereserveerd.

Het ligt verder in de bedoeling Poolse kunstmanifestaties op grotere schaal dan tot dusver in Nederland te doen plaats hebben.

De activiteiten van de Poolse emigrantenverenigingen in Nederland geven - voor wat deze verslagperiode betreft - geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

Oost-Duitsland: Aan de Oostduitse Handelsvertegenwoordiging in Amsterdam zijn zeven Oost Duitsers verbonden.

Andere inlichtingenactiviteit van deze Vertegenwoordiging dan die liggende op het terrein van handelsinformaties werden in de verslagperiode niet waargenomen.

De verwachting bestaat dat het handelsverkeer tussen Nederland en Oost Duitsland zich zal uitbreiden. Het aantal Nederlandse zakenlieden dat Oost-Duitsland bezoekt neemt toe en hetzelfde kan gezegd worden van het aantal Oostduitse zakenlieden dat een bezoek aan Nederland brengt. De Leipziger Voorjaarsmesse werd naar schatting door ± 1400 Nederlanders bezocht van wie velen een week of langer in de D.D.R. verbleven. In maart 1964 opende de Oostduitse filmindustrie (DEFA) een filiaal in Deventer voor de film-distributie in West-Europa. Deze vestiging - waarbij ook een Nederlandse N.V. is betrokken - heeft de aandacht van de Dienst.

In deze verslagperiode werd van D.D.R.-zijde enige malen getracht een Nederlands visum te verkrijgen op een Oostduits paspoort in plaats van - zoals is voorgescreven - op een Temporary Travel Document (T.T.D.) afgegeven door het Allied Travel Office in Berlijn. Het betrof hier een van de vele manieren waarop getracht wordt officiële erkenning te verkrijgen van de D.D.R.. In al deze gevallen werd van Nederlandse zijde een visum geweigerd. Het trok de aandacht dat de hierbedoelde pogingen steeds werden on-

dernemen door Oost Duitsers die voor culturele of privé doeleinden naar Nederland wilden komen en dat daarbij nimmer zakenlieden waren betrokken; kennelijk wilde men de handelsbetrekkingen met Nederland niet in gevaar brengen.

Intussen is van Westelijke zijde tot een wat soepeler toelatingsbeleid t.a.v. Oost Duitsers besloten, in het bijzonder indien het personen betreft die niet uitsluitend vertegenwoordigers van het D.D.R.-regime zijn. Maar ook voor deze personen blijft het bezit van een T.T.D. vereist en wordt geen visum verleend op een D.D.R.-paspoort.

De in voorgaande overzichten vermelde inlichtingenactiviteiten in Nederland die rechtstreeks vanuit Oost-Duitsland (Oost-Berlijn) geleid worden, vonden ook in deze periode onverminderd voortgang. Opnieuw is gebleken dat elke gelegenheid wordt benut Nederlanders voor spionage-doeleinden te recruterem.

Daar de ervaring heeft geleerd dat de halfjaarlijkse Leipziger Messe door de communistische inlichtingendiensten (in het bijzonder door de Sovjetrusische en de Oost Duitse) als een bij uitstek gunstige gelegenheid voor recrutering en instructie van buitenlandse medewerkers wordt beschouwd, behoeft het geen betoog dat door de Dienst bij het stijgende aantal Nederlandse Messe-bezoekers steeds meer tijd en aandacht moet worden besteed aan diegenen van wie bekend is of vermoed wordt dat zij voor andere dan commerciële doeleinden gedurende de Messe naar Oost-Duitsland reizen.

Joego-Slavië: De Joegoslavische Ambassade in Den Haag telt 6 leden. De ook voor Nederland aangestelde militair attaché heeft Parijs als standplaats. In verband met de duidelijke toenadering tussen Zuid-Slavië en de Sovjetunie wordt ernstig rekening gehouden met een hernieuwde samenwerking tussen de inlichtingendiensten van deze landen. Dit brengt voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in West-Europa de opgave met zich mede zich meer dan tot nog toe het geval was met de Zuidslavische activiteiten bezig te houden.

In verband met de gunstige resultaten verkregen bij de tewerkstelling van Zuidslavische mijnwerkers in de Nederlandse steenkolenmijnen en de mogelijkheid tot werving van nog meer mijnwerkers in Zuid-Slavië, werd door de gezamenlijke steenkolenmijnen aan de Regering voorgesteld het toegestane contingent Zuidslavische mijnwerkers te verhogen. Omstreeks oktober 1963 besloot de Ministerraad tot verhoging van het contingent tot 1000 man.

Door maatregelen van de Joegoslavische regering - welke maatregelen waarschijnlijk in hoofdzaak tegen West-Duitsland waren gericht - werd echter de verdere werving van mijnwerkers in Joego-Slavië onmogelijk gemaakt.

Van Nederlandse zijde wordt terzake overleg gepleegd met de Joegoslavische autoriteiten en de verwachting bestaat dat de werving voor Nederland spoedig zal kunnen worden hervat.

De Kroatische "Ustasche"-beweging die streeft naar ondermijning en onverwerping van het huidige Joegoslavische regime, is in België en vooral in West-Duitsland zeer actief. Aanhangers van deze beweging die betrokken waren bij de in 1962 gepleegde aanslag op de Joegoslavische Vertegenwoordiging in Bad Godesberg, staan thans in Bonn terecht. Op de terechtzitting blijkt bij herhaling dat deze fanatieke groep Kroaten voor andere gewelddaden niet zal terugdeinzen.

Teneinde tijdig te kunnen onderkennen of door de "Ustasche"-beweging pogingen worden ondernomen de in Nederland verblijvende Kroaten te activeren en tot sabotage-daden aan te zetten, werden de nodige maatregelen genomen.

Tot dusver bleef de activiteit van de "Ustasche"-beweging in Nederland beperkt tot het verspreiden van propagandalectuur.

Door een wijziging in de procedure voor de afgifte van visa voor Nederland is het voor de Dienst moeilijker geworden tijdig ingelicht te zijn over de binnenkomst en het verblijf van Zuidslaviërs h.t.l.. Het aantal Joegoslavieren dat Nederland bezoekt neemt nog steeds toe. Hetzelfde kan gezegd worden van het aantal Nederlanders dat voor toeristische of commerciële doeleinden een reis naar Zuid-Slavië onderneemt.

De Ambassade van Zuid-Slavië in Den Haag onderhoudt contact met het bestuur van de "eude" E.V.G.. Het is echter gebleken dat dit contact steeds losser wordt, waarschijnlijk is dit een gevolg van de boven reeds genoemde toenadering tussen Zuid-Slavië en de Sovjetunie.

Albanië: Daar Albanië in het bekende conflict tussen de Russische en Chinese communisten duidelijk de zijde van de laatsten heeft gekozen, dient er rekening mede te worden gehouden dat de bezoeken van Albanen aan Nederland (mede) dienstbaar gemaakt worden aan het zoeken van contact met pre-Chinese stromingen of figuren in de Nederlandse communistische organisaties.

Albanië bezit geen diplomatieke vertegenwoordiging in Nederland.

Diversen: In enkele gevallen is gebleken dat leden van de Spaanse Vertegenwoordiging h.t.l. de hand hadden in het provoceren van ontevredenheid onder de in Nederland te werk gestelde Spaanse arbeiders.

In verband met in het buitenland gepleegde gewelddaden welke toegeschreven worden aan de anarchoistische Iberische terreur organisatie D.R.I.L. (Directorio Revolucionario Iberico de Liberacion) is een onderzoek ingesteld naar het mogelijk bestaan van vertakkingen van deze organisatie in Nederland. Aan een als D.R.I.L.-aanhanger geïdentificeerde Spanjaard werd aan de Zuidgrens de toegang tot ons land geweigerd. Het nog niet beëindigde onderzoek heeft tot dusverre weinig positieve gegevens opgeleverd.

Een aanvang werd gemaakt met een systematische bewerking van de gegevens betreffende de in een vijftal grote gemeenten gevestigde vreemdelingen die in verband met hun origine, geboorteplaats of vroegere verblijfplaats nog relaties zouden kunnen onderhouden met personen achter het IJzeren Gordijn.

Het onderzoek tegen de vreemdeling, die van 1940 - 1962 in ons land woonde en die, zoals bij het onderzoek tegen de als Sovjet-spion ontmaskerde Zweedse Kolonel bleek, met laatstgenoemde in contact stond, werd voortgezet in nauwe samenwerking met bevriende zusterdiensten.

Onder meer bleek dat betrokkene, t.w. Dr.

, in Italië verbleef op een Italiaans visum, hetwelk hem verstrekt was op zijn Nederlands vreemdelingenpaspoort, doch dat hij inmiddels de Westduitse nationaliteit heeft verkregen en in het bezit is van een Westduitse Reispas.

Het veel omvattende en zich over verschillende West-europese landen uitstrekkende onderzoek geeft telkens weer aanwijzingen, dat zich bezig houdt - en dit mogelijk reeds sedert de jaren vóór Wereldoorlog II - met inlichtingenwerk. Het bewijs hiervan kan tot dusverre echter nog niet geleverd worden. Opvallend is, dat -

 niet bereid is tot enige verklaring omtrent zijn relatie met en dat laatstgenoemde - van wie bij mijn Dienst bekend is dat hij in de jaren 1956 en 1957 contact onderhield met de Sovjetrussische assistent militair attaché (dese werd in 1958 h.t.l. tot persona non grata verklaard) - waar dit maar mogelijk is, het doet voorkomen alsof hij nimmer met Sovjetrussen in contact stond.

Mede tengevolge van het feit dat zeer onlangs voor het eerst in de pers 's naam genoemd werd in verband met de -affaire, werden meldingen ontvangen omtrent betrekken, welke wederom aanwijzingen inhouden inzake diens subversieve activiteit en derhalve onderzocht dienen te worden.

Ten behoeve van de mechanische bewerking van gegevens werd de beschikking verkregen over een Friden Flexowriter, een elektrische schrijfmachine die als nevenproduct van het typen, geselecteerde gegevens in ponsband kan vastleggen. Met behulp van de tape-to-card-punch, die onlangs bij de Rijkscentrale voor Mechanische Administratie werd geïnstalleerd, zal deze ponsband, die beschouwd kan worden als een voorlopige informatiedrager, worden omgezet in ponskaarten.

Dese ponskaarten zullen onder meer voor "search"-doeleinden bij de verwerking van massa-informatie kunnen worden gebruikt.

De ponsbandapparatuur zal de Dienst bovendien in staat stellen deel te nemen aan internationale uitwisseling van gegevens in machinetaal met buitenlandse diensten, die reeds tot mechanische bewerking van gegevens zijn overgegaan.

Het aantal uitgebreide persoonsonderzoeken voor intern gebruik van de afdeling Contra-spionage bedroeg in deze verslagperiode , terwijl volgacties plaats vonden.

Zoals reeds in de inleiding van dit hoofdstuk werd opgemerkt en in het verdere overzicht nader werd uiteengezet heeft de (op zich zelf uiteraard verheugende) ontspanning in de politieke betrekkingen met de landen van het Sovjet-blok geen vermindering van werkzaamheden en geen verandering in de contra-spionagetaken gebracht. Integendeel, door de moeilijker geworden omstandigheden, doordat de tegenstander zoveel meer mogelijkheden heeft gekregen, is deze taak zelfs zwaarder geworden en zijn de terreinen die bekeken moeten worden zeer in omvang toegenomen.

Door een wijziging van het patroon der vijandelijke inlichtingenactiviteit kan bovendien steeds minder "gericht" gewerkt worden en moet in toenemende mate worden overgegaan tot het verzamelen van meer gegevens ten einde door middel van "search" met behulp van empirisch vastgestelde criteria uit deze veelheid van gegevens de bedrijvers van inlichtingenactiviteit te kunnen opsporen.

Dit is een uiterst moeizame, tijdrovende en arbeidsintensieve bezigheid. Gepeegd zal worden door middel van mechanisatie tot betere en in elk geval snellere resultaten te komen.

Rood-China e.a..

De Chinese Volksrepubliek. Gedurende de verslagperiode werd het personeel van de Chinese Vertegenwoordiging alhier met acht man uitgebreid.

Propaganda voor het Chinese standpunt inzake het Chinees-Russische geschil nam toe; geconstateerd werd, dat veel propagandamateriaal - buiten de leiding van de C.P.N. om - verzonden wordt aan partijleden van regionale en lokale betekenis.

Ook wordt persoonlijk contact gezocht met partijleden, die ontevreden zijn over het officiële partijstandpunt.

Na de U.S.S.R. als leverancier van moderne apparatuur grotendeels uitgevallen is, wendt China zich tot West-Europa. Ook Nederland werd door enkele handels- en technische delegaties bezocht. Het Nederlandse en Belgische bedrijfsleven toont grote belangstelling voor de Chinese markt; een min of meer officiële Nederlandse handelsdelegatie zal zich binnenkort naar China begeven.

Aandacht verdient het feit, dat de Chinezen besloten schijnen, zich zoveel mogelijk Westerse "know how" te verschaffen, tegen een zo gering mogelijke prijs; aan Chinese "handels"missies worden technici toegevoegd wier taak het is, achter zo veel mogelijk fabricagegeheimen te komen.

Nieuw was ook het feit, dat een tweetal ingenieurs uit de Chinese Volksrepubliek gedurende enige maanden een cursus volgden aan de Landbouw Hogeschool in Wageningen.

Cuba. Het zwaartepunt van de Cubaanse activiteiten verschoof van de Ambassade naar het terrein van handel en scheepvaart; een agentschap van de Cubaanse Staatsrederij en een kantoor van het Cubaanse Ministerie van Buitenlandse handel werden gedurende de verslagperiode in Rotterdam geopend.

Hoewel in het arbeidsterrein van de Cubaanse Ambassade geen verandering kwam (een groot deel van Duitsland behoort hier nog toe) nam het aantal personeelsleden af. De handelsraad vroeg asyl in Nederland, en verkreeg dit.

De indruk werd verkregen, dat de Cubanen een lichte voorkeur vertonen voor contacten met de P.S.P., boven die met de C.P.N..

Egypte. De reeds in het vorige overzicht vermelde zogenaamde "derde land" operaties van de Egyptische inlichtingendienst, vinden nog steeds voortgang.

Per 1-11-1963 werden de zaken betreffende de Nederlandse Antillen en Suriname overgedragen aan afdeling B. De overdracht van de overgebleven zaken van afdeling F aan afdeling C is in voorbereiding.

Beveiliging

Algemeen. Veel aandacht werd gevraagd voor het door een commissie van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers in het orgaan "Wetenschap en Samenleving" gepubliceerde rapport inzake het antecedentenonderzoek door de B.V.D. en "soortgelijke diensten". Voor het op 13 februari 1964 n.a.v. dit rapport plaats gehad hebbende gesprek met de leden van de Vaste Commissie voor de B.V.D. uit de Tweede Kamer werd een uitvoerige beschrijving gegeven van de gang van zaken bij het door de B.V.D. ingestelde antecedentenonderzoek, v.s.v. liggend op het werkterrein van de afdeling, en werden antwoorden opgesteld op een aantal met dit onderwerp verband houdende vragen, gesteld door de voorzitter van de Vaste Commissie. Eveneens t.b.v. dit gesprek werden samenvattingen opgesteld van een aantal sprekende praktijkvoorbeelden. Tenslotte werd een beschouwing geleverd m.b.t. de eventuele instelling van een beroepsinstantie.

Het enige departement waarbij de invoering van het Beveiligingsvoorschrift-II 1961 nog niet heeft plaatsgevonden, is dat van Buitenlandse Zaken. Een daartoe strekkend voorstel van de beveiligingsambtenaar van het Ministerie berust thans, naar werd vernomen, bij de Secretaris-Generaal.

Het aantal in te stellen kwalitatief belangrijke en uit dien hoofde veel tijd en aandacht vergende betrouwbaarheidsonderzoeken neemt toe. Voor een belangrijk deel valt dit toe te schrijven aan de invoering bij de verschillende departementen van het Beveiligingsvoorschrift-II 1961, waardoor thans een meer systematische waardering plaatsvindt van het aan de verschillende functies verbonden beveiligingsbelang. Een toename van het aantal bij de Dienst voor onderzoek aangemelde personen, werkzaam in of in aanmerking komend voor uit beveiligingsoogpunt van groot of zeer groot belang zijnde functies, is daarvan het gevolg. Daarnaast werd door de Dienst uitbreiding gegeven aan de categorieën van functies, welke uit hoofde van hun uitzonderlijk belang voor de beveiliging van gerubriceerde gegevens het instellen van een uitgebreid onderzoek naar de betrouwbaarheid van de bekleeder ervan wettigen, ook indien bij de administratieve naslagen geen gegevens te zijnen detrimente blijken.

Het overleg met de betrokken ministeries inzake de beveiliging van het U.C.-project (volgens de Kernenergie Wet) werd voortgezet.

Met het Ministerie van Buitenlandse Zaken vond overleg plaats inzake het door de U.S.A. verlangde - zeer strenge - beveiligingsregime voor eventueel aan de NAVO-partners beschikbaar te stellen heeggerubriceerde politiek/militaire aotechninformatie.

Met het Ministerie van Buitenlandse Zaken werd mede overleg gepleegd inzake de beveiliging van de in het najaar van 1963 gehouden conferenties van de Westeuropese Unie.

In het kader van de beveiliging van de in mei 1964 in de Julianakazerne te Den Haag te houden NAVO-ministersconferentie vond uitvoerig overleg plaats met de voor de

beveiliging van de conferentie verantwoordelijke militaire autoriteit en met verschillende andere bij de voorbereiding van de conferentie betrokken autoriteiten. Het plaatsvervangend hoofd van de afdeling werd aangewezen als vertegenwoordiger van de Dienst in een op voorstel van Buitenlandse Zaken i.v.m. deze conferentie ingestelde informele commissie.

Het maandelijks overleg met de militaire inlichtingendiensten vond normaal voortgang. Daarnaast vond met deze diensten, in het bijzonder met de Luchtmacht Inlichtingendienst als meest gereede partij, uitvoerig overleg plaats i.v.m. de tot dusver nog onvoldoende geregeld zijnde beveiliging bij een zeer inventief bedrijf, dat dikwijls opdrachten voor de Krijgsmacht uitvoert en aan de andere kant uitgebreide relaties met Oosteuropese landen onderhoudt. Tezamen met de Luchtmacht Inlichtingendienst werd wederom de beveiligings situatie bij bedoeld bedrijf uitvoerig nagegaan.

Het hoofd van de afdeling woonde een vergadering van het Nato Security Committee bij en drie vergaderingen, gewijd aan de totstandkoming van een beveiligingsreglement voor de E.L.D.O. (European Launchers Development Organisation).

Het plaatsvervangend hoofd van de afdeling nam deel aan de werkzaamheden van een NAVO-werkgroep, belast met de uitwerking van de zogenaamde Nato Visitor Control Procedures.

Een der sectiehoofden van de afdeling werd gedurende de maanden januari en februari 1964 aan de normale werkzaamheden onttrokken voor het volgen van een cursus bij het Defensie Studiecentrum.

Een van de ambtenaren hield een voordracht voor de 5e Nato Industrial Security Course waarbij hem opgedragen werd de gehele cursus mede te maken teneinde een juiste indruk van de waarde van deze cursus te krijgen.

Een tweetal ambtenaren van de afdeling was betrokken bij een in militair verband gehouden oefening.

Veel tijd en aandacht werd besteed aan de opleiding van een viertal jonge medewerkers van de Dienst, die, in het kader van een circa 11 maanden durende stage, elk gedurende zes weken bij de afdeling stage liepen.

De sterkte van de afdeling verminderde met één man, door de overplaatsing per 1 januari 1964 van een medewerker van de sectie Researchbeveiliging naar de afdeling Personeelzaken.

Gebieden van beveiliging. De jaarlijkse inspecties betreffende de stand van de beveiliging van NAVO/WEU-gegevens in Nederland werden voltooid. De jaarlijkse rapportage aan het Nato Security Bureau heeft in januari 1964 plaatsgevonden.

In verband met een te vestigen COSMIC-archief bij N.M.'s Ambassade te Bonn werd, tezamen met de beveiligingsambtenaar van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, de beveiligingssituatie ter plaatse nagegaan. Deze bleek, mede doordat bij de bouw van de Ambassade reeds met beveiligingseisen rekening was gehouden, zeer bevredigend te zijn. Wanneer ook nog enkele andere, reeds geplande beveiligingsvoorzieningen zullen zijn getroffen, staat niets de vestiging van bedoeld archief meer in de weg.

Het NAVO-archief van de Nationale Telecommunicatie Raad is, nadat de nodige beveiligingsvoorzieningen daartoe waren getroffen, per 1 september 1963 overgegaan van het Ministerie van Algemene Zaken naar de P.T.T..

Sinds 1 januari 1964 heeft het Nationaal Lucht- en Ruimtevaart Laboratorium een eigen NAVO-archief.

De tussen Saceur en Nederland te sluiten definitieve overeenkomst betreffende Shape Technical Centre is nog niet tot stand gekomen. Met de interne beveiliging van het Centrum heeft de Dienst thans geen bemoeienis meer. De screenings- en clearanceprocedure m.b.t. het Nederlandse personeel loopt nu via het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Alle tot 15 januari 1964 aan het Centrum verstrekte rapporten werden terugontvangen. Met het oog op de "external security", waarvoor de verantwoordelijkheid van de Dienst blijft bestaan, worden alle bij S.T.C. in dienst tredende personen bij de Dienst aangemeld.

Ook in deze verslagperiode werden verschillende commentaren en bijdragen geleverd m.b.t. in NAVO-verband aan de orde gestelde beveiligingsonderwerpen.

De liaisons met de Buitenlandse Inlichtingendienst, voor wat betreft de personele beveiliging van die Dienst, werd opgedragen aan de afdeling.

Op het Ministerie van Algemene Zaken werd de zeer juiste opzet voor het sleutelbeheer door een veel betere vervangen.

De omstandigheid dat bij het Kabinet van de Vice Minister President - zij het op beperkte schaal - kennis genomen moet worden van gerubriceerde NAVO-informatie, gaf aanleiding de beveiliging van die informatie met het Kabinet op te nemen.

De in de vorige verslagperiode aangevangen analyse van de beveiligingssituatie bij het eigen Ministerie werd voortgezet. Met uitzondering van de Stafschool B.B. zijn alle onderdelen welke van belang zijn voor de beveiliging van gerubriceerde gegevens onderzocht. Aan de afwerking wordt de laatste hand gelegd.

Het intrekken van een aan de Universiteiten verzonden circulaire betreffende het maken van reizen naar de D.D.R., waarop door de Gemeente Universiteit te Amsterdam was aangedrongen, heeft de reeds bestaande geringe bereidheid bij het Ministerie van Onderwijs Kunsten en Wetenschappen tot verzending aan de Universiteiten van de circulaire "Privéreizen naar landen achter het IJzeren Gordijn" gunstig beïnvloed. Aangenomen mag dan ook worden,

dat O. K. & W. van de verspreiding van deze circulaire aan die instanties zal afzien.

Nieuwe contacten werden geopend met een aantal bedrijven, zowel met het oog op beveiliging tegen spionage van gerubriceerde militaire opdrachten en van gerubriceerde gegevens verstrekt i.v.m. inschrijving op opdrachten in nationaal of internationaal verband, als tegen sabotage.

Beveiligingspraktijk. De verjaringstabel voor naoorlogse politieke gegevens, die per 1 januari 1964 werd herzien, is aan alle daarvoor in aanmerking komende relaties toegezonden.

Met betrekking tot de Richtlijnen voor het verstrekken van politieke antecedenten door de politie aan derden vond nader overleg met Justitie plaats.

Enkele gevallen van mogelijke compromittering van zendingen bevattende o.m. geheim gerubriceerde documenten, vergden de noodzakelijke aandacht.

De publicatie in een (particulier) luchtvaartperiodiek van, naar de mening van deskundigen van de N.V. Fekker, gerubriceerde gegevens over de Starfighter, werd onder de aandacht van de militaire autoriteiten gebracht.

Met betrekking tot de beveiliging van door de B.I.D. aan Nederlandse bedrijven te verstrekken gerubriceerde rapporten werd die dienst gattendeerd op de mogelijkheid van een werkwijze, analoog aan de door het Commissariaat voor de Militaire Productie van het Ministerie van Economische Zaken getroffen regeling voor het ter beschikking stellen aan dergelijke bedrijven van bepaalde gerubriceerde informatie.

Een ambtenaar van de afdeling werd belast met een specialistische taak op het gebied van het opsporen van af luisterapparatuur, waarvoor hij een opleiding ontving.

Met verzoek van een tweetal firma's aan het Commissariaat voor de Militaire Productie van het Ministerie van Economische Zaken om in aanmerking te mogen komen voor inschrijving op eventuele toekomstige gerubriceerde NAVO-infrastructuuropdrachten, werd door het Commissariaat afgeweken op grond van het resultaat van het door de Dienst ingestelde betrouwbaarheidsonderzoek.

Inwendige Veiligheid. De in de vorige verlagperiode opgerichte interdepartementale commissie voor de beveiliging van het ambtbedrijf, waarin voor de Dienst een ambtenaar van de afdeling zitting heeft, kwam in de verlagperiode verschillende malen bijeen. Een drietal werkgroepen werd geformeerd, in elk waarvan bedeelde ambtenaar zitting heeft.

De beveiliging van de Waterstaat kreeg in de verlagperiode enige gestalte. De 2 jaar geleden opgestelde voorlopige Richtlijnen Beveiliging/Bescherming Waterstaatswerken werden herzien en als definitieve richtlijnen toezonden aan de provinciale en landelijke directies. Tenzamen met een ambtenaar van Waterstaat werd een proef-

beveiligingsanalyse opgesteld van een complex sluisen en van een stuw.

Op verzoek van de Staf Civile Verdediging werd geadviseerd m.b.t. de beveiliging van de plannen inzake de regeringsmoedzetel.

De Commissie Bescherming Gasbedrijven heeft besloten zich te beraden over de consequenties van de te verwachten aardgasvoorziening op ruime schaal voor de bescherming, beveiliging en bewaking van de gasproductiebedrijven. Met name zal worden nagegaan in hoeverre handhaving noodzakelijk is van reeds genomen maatregelen of beslissingen t.a.v. andere gasproductiebedrijven dan de N.A.M., vermeld op de door de Ministers van Binnenlandse Zaken en van Economische Zaken vastgestelde lijst van geselecteerde bedrijven.

In afwachting van het resultaat van dit onderzoek zal de afdoening van de in de vorige verslagperiode ingediende beveiligings- en bewakingsplannen van een tweetal gasraffinaderijbedrijven worden opgeschert.

Een tweetal door elektriciteitsbedrijven ingediende beveiligings- en bewakingsplannen werd ten behoeve van de Commissie Bescherming Elektriciteitsbedrijven beoordeeld.

De vaststelling bij K.B. van 29-8-1963 (Stb. 381) van het "Besluit bescherming waterleidingbedrijven", dat van dezelfde strekking is als het Besluit bescherming gas- en elektriciteitsbedrijven, heeft nog niet geleid tot een opdracht van de betrokken Ministers aan de Commissie Bescherming Waterbedrijven om ook de beveiligings- en bewakingsaspecten in de uitoefening van haar werkzaamheden te betrekken, noch tot vaststelling door de Ministers van de meest vitale waterbedrijven, welke beveiligings- en bewakingsplannen zullen moeten opstellen.

De periodieke hersiening van de telefoonuitsluitingslijst werd ter kennis van de P.T.T. gebracht.

Bijzondere aandacht werd besteed aan het beveiligingsprobleem, dat het toenemend gebruik van telexapparatuur bij oefeningen in het kader van de inwendige veiligheid vermt.

Emigratie. Het aantal aanvragen i.v.m. emigratie nam iets verder af; dat i.v.m. bezoeken aan de U.S.A. nam toe. Met betrekking tot deze aanvragen deden zich in de verslagperiode geen klachtgevallen voor.

Voorlichting en Instructie. Aan de in februari 1964 op het NAVO Hoofdkwartier gegeven Industrial Security Course hebben drie vertegenwoordigers van de Nederlandse industrie - respectievelijk een directeur, een directiesecretaris/beveiligingsfunctionaris en een beveiligingsfunctionaris - alsmede een ambtenaar van het Commissariaat voor de Militaire Productie van het Ministerie van Economische Zaken deelgenomen.

Na een voorbereidende bespreking met de plaatsvervangend Secretaris-Generaal van Economische Zaken werd in

maart 1964 voor de ambtenaren van dat ministerie, die betrokken zijn bij onderhandelingen met vertegenwoordigers van het communistische blok, door het hoofd van de afdeling Opleiding een tweetal lezingen gehouden over de veiligheidsaspecten, verbonden aan bezoeken aan communistische landen en aan het contact met onderdanen van die landen in Nederland. Gezien de nuttige discussie waartoe deze lezingen, welke werden bijgewoond door 65 ambtenaren van Economische Zaken, aanleiding gaven, mag worden verwacht dat zij het beoogde effect zullen sorteren.

Eind 1963 werd aan een tiental aspirant-ambtenaren van de Buitenlandse Dienst een tweedaagse cursus gegeven, waarop het onderwerp Beveiliging door een ambtenaar van de afdeling werd behandeld.

Ook in deze verslagperiode vonden bijeenkomsten plaats met de departementale en provinciale beveiligingsambtenaren, waarop door het hoofd van de afdeling Opleiding een inleiding werd verzorgd.

Opleiding en Voorlichting.

De afdeling Opleiding en Voorlichting heeft gedurende het afgelopen halfjaar, naast een aantal opleidingen, zoals genoemd in het Reglement Opleiding en Examen B.V.D., wederom een relatief groot aantal bijzondere en individuele cursussen verzorgd.

Opleidingen. In chronologische volgorde werden de volgende reglementaire cursussen gegeven:

- a. basiscursus - voortgezet werd de op 9 september 1963 aangevangen cursus - met 21 deelnemers en 4 toehoorders. Tot deze deelnemers behoorden 11 personeelsleden van de Dienst. De overigen waren afkomstig van de Gemeentepolitie, de Rijkspolitie, van het Korps Politie in de Nederlandse Antillen en van de Inlichtingendienst van de Koninklijke Marine. Een viertal ambtenaren van de Dienst woonde deze cursus als toehoorder bij;
- b. een gecombineerde Informatie/Observatiecursus - van 11-11-1963 t/m 18-12-1963 - met 12 deelnemers, waarvan 6 van de Dienst, 2 van de Gemeentepolitie, 1 van de Rijkspolitie, 2 van de Spoorwegrecherche en 1 van de Inlichtingendienst van de Koninklijke Marine;
- c. inleidingscursus - van 2-12-1963 t/m 13-12-1963 - met 10 deelnemers;
- d. basiscursus - van 3-2-1964 t/m 25-3-1964 - met 17 deelnemers en 4 toehoorders. Tot deze deelnemers behoorden 5 personeelsleden van de Dienst, terwijl de overigen afkomstig waren van de Gemeentepolitie, het Wapen der Koninklijke Marechaussee, Spoorwegrecherche en P.T.T.. Vier toehoorders woonden deze cursus bij, t.w.: 2 personeelsleden van de Dienst, één functionaris van de

Inlichtingendienst der Koninklijke Marine en één functionaris van de Militaire Inlichtingendienst.

Een verheugend verschijnsel is de toenemende belangstelling voor de bevestigende cursussen. Een gevolg hiervan is echter dat een zekere achterstand is ontstaan. Om hieraan het hoofd te bieden zijn zodanige maatregelen getroffen, dat deze nog in de loop van 1964 kan worden ingelepen.

Eén basiscursus en één gecombineerde Informatie/Observatiecursus zullen, buiten het normale programma, worden afgewerkt. De mogelijkheid is niet uitgesloten dat bovendien nog een extra gecombineerde Informatie/Observatiecursus zal moeten worden gehouden.

De in het programma van de reglementaire cursussen "Observatie" en "Informatie" aangebrachte wijzigingen, teneinde deze cursussen nog meer op de praktijk af te stemmen, zijn gebleken evenzevele verbeteringen te zijn. In de toekomst zal het streven deze en andere specialiserende cursussen steeds op de praktijk afgestemd te houden, worden voortgezet.

Op 10 januari 1964 vond in de De Lairezaal van de gebouwen op het Binnenhof aan 25 cursisten de uitreiking plaats van de in 1963 behaalde Veiligheidsdienstdiploma's. Hierdoor is het totaal der behaalde diploma's gestegen tot 785.

De Examencommissie vergaderde enkele malen met de Commissie, belast met het toezicht op de examens, teneinde de uitslag van de examens vast te stellen. In het afgelopen halfjaar behoeften geen herexamens te worden afgenomen.

De nog lopende cursus Sociologie voor personeel van de Dienst en van de Spoorwagerecherche werd in de loop van de maand december 1963 beëindigd.

Voorlichting. Tijdens dit halfjaar werd opnieuw aandacht besteed aan voorlichting van personeel van de Dienst door middel van lezingen en de vertoningen van films met een instructief karakter.

In het kader van de voortgezette opleiding van personeel van de afdeling "verwerving" werden twee identieke series van drie lezingen gehouden. De laatste lezing van deze opleiding vond plaats op 20 december 1963.

Voor een andere groep personeelsleden van de Dienst werd gedurende deze verslagperiode de op 24 september 1963 aangevangen lezingencyclus voortgezet met twee identieke series van zestien lezingen.

Voorts werden zes individuele cursussen, zowel voor personeelsleden van de Dienst als voor die van zijn verbindingen, verzorgd.

Om tegemoet te komen aan de van verschillende zijden geuite wens het personeel, werkzaam bij de Plaatselijke Vreemdelingendienst van in hoofdzaak Hoofd-Commissariaten en Commissariaten van Gemeentepolitie te instrueren over het inlichtingen- en veiligheidswerk, werd een drietal parallel-cursussen van vier dagen, verspreid over vier weken, gegeven. Aan deze cursus werd door 67 man deelgenomen. De opkomst voldoed aan de verwachtingen. Uit de nadien ontvangen reacties blijkt deze cursus goed te hebben voldaan.

Veel een Studiering van ambtenaren van de Buitenlandse Dienst van het Ministerie van Buitenlandse Zaken werden drie lezingen gegeven.

De op 9 april 1963 aangevangen cyclus van 22 lezingen voor personeel van het Wapen der Koninklijke Marechaussee, dat dienst doet aan de doorlaatposten aan de grens, werd op 4 oktober 1963 beëindigd.

In het kader van de voorlichting werd wederom een groot aantal lezingen voor zeer uiteenlopende instituten en organisaties gehouden. Lezingen werden o.a. verzorgd voor de Hogere Krijgsschool, de Marine Stafschool, de Luchtmacht Stafschool, de Luchtmacht Inlichtingschool, het Defensie Studie Centrum, Kerpsen van Gemeentepolitie, de Rijkspolitie o.a.. Voorts werd medewerking verleend aan de programma's van verschillende politie scholen.

Van 1-10-1963 t/m 4-10-1963 vond te Heerlen de traditionele najaarsconferentie plaats, ditmaal voor een aantal Kerpscheefs van Gemeentepolitie en Districtscommandanten van de Rijkspolitie. Deze conferentie werd gehouden in twee groepen, die elk 1½ dag bijeenkwamen.

Op 17 en 19 december 1963 en op 17 en 19 maart 1964 werden wederom bijeenkomsten bij de Dienst belegd met zijn belangrijkste Politieverbindingen.

Ook in deze verslagperiode werd een intensief gebruik gemaakt van films voor voorlichtingsdoeleinden, nl. 41 voorstellingen, waarbij 68 films werden vertoond. In cursusverband werden 23 films vertoond tijdens 19 voorstellingen. Films van instructieve en voorlichtende aard op het terrein van het inlichtingen- en veiligheidswerk zijn moeilijk verkrijgbaar. Hierbij komt, dat voorzover er de beschikking over kan worden verkregen, de inhoud veelal niet, of te weinig is aangepast aan de Nederlandse verhoudingen en opvattingen in deze. Er wordt desondanks naar gestreefd aan dit zo belangrijke medium op een verantwoorde wijze uitbreiding te geven.

Er werd nieuwe apparatuur in gebruik genomen voor het vertonen van diapositieven, zowel voor cursus- als voor voorlichtingsdoeleinden. De uitbreiding en modernisering van dit visuele leermiddel vindt voortgang.

De sinds 1 maart 1963 bij de afdeling Opleiding en Voorlichting geplaatste medewerker is inmiddels te werk gesteld als docent in zijn vakgebied in verschillende opleidingen. Daarnaast kon gevelg worden gegeven aan het voornemen hem te doen inwerken op één van de andere afdelingen van de Dienst.

Met ingang van 1 december 1963 werd ter vervulling van een bestaande vacature een reeds jaren bij de Dienst werksame middelbare ambtenaar met een proeftijd van één jaar als instructeur bij deze afdeling te werk gesteld. De periode van inwerking was bij het afsluiten van dit verslag nog niet geëindigd, temeer daar gestreefd wordt betrouwen te breed mogelijk te oriënteren in verschillende onderwerpen, welke bij de instructie worden behandeld.

Het hoofd van de afdeling, enige docenten en een lid van het administratief personeel namen deel aan diverse conferenties en cursussen of woonden lezingen bij, betrekking hebbende op hun vakgebied of randgebieden daarvan.

Aan het gebouw van de afdeling werden wederom enige verbeteringen aangebracht.

Uitbreiding van de bibliotheek vond plaats met 35 banden, welke deels door aankoop, deels door schenking werden verkregen.

Buitenlandse en
Binnenlandse
Nevendiensten.

Buitenlandse Nevendiensten.

BENELUX

België. In het vorige verslag werd vermeld dat de onvolkomenheden in het Belgische veiligheidsbestel, resulterend in voor Nederland ernstige veiligheidsrisico's, aanleiding waren tot uitvoerige besprekingen. De toestand in België is intussen niet alleen niet verbeterd doch zelfs aanzienlijk verslechterd.

Eind januari deelde de Belgische Dienst aan alle bevriende diensten waarmede op enige schaal contact werd onderhouden, mede dat het, wegens chronisch personeelsgebrek, onmogelijk was om op verzoeken tot bijstand, op welk gebied dan ook, verder in te gaan.

Het hoofd van de Dienst, met de vorige impasse geconfronteerd, stelde zich ter plaatse van de stand van zaken op de hoogte en verkreeg bevestiging in een gesprek met zijn Belgische collega. Het was duidelijk dat ook nu slechts stappen op regeringniveau verbetering in de situatie zouden kunnen brengen. Aan Nederlandse zijde werd hiertoe van bereidheid blijk gegeven.

Op twee punten bleek, na precisering, de toestand nog aanzienlijk slechter dan tijdens de eerste impasse.

Ten eerste werd nu de assistentie totaal opgezegd, behoudens (gebrekkige) faciliteiten van raadpleging der Belgische documentatie. Dit betekende reeds aanstonds, dat b.v. een door de B.V.D. tezamen met Belgische, Luxemburgse en Duitse diensten maandenlang voorbereide en reeds in gang zijnde volgactie, waaruit reeds waardevolle gegevens waren verkregen, op abrupte wijze werd beëindigd op last van de Belgische Minister van Justitie, omdat geen Belgisch personeel voorhanden was.

Eveneens echter werd de officieuze doch perfect werkende afspraak, waarbij Nederlands volpersoneel Belgisch

grondgebied mocht betreden als het onderzoek dit nodig maakte, vervallen verklaard. Omdat deze faciliteit tot op zekere hoogte een compensatie vormde voor het gebrek aan werken van de Belgische Dienst, moet het wegvallen ervan als een groot nadeel voor Nederland worden aangemerkt.

Voorts werd aangekondigd, dat België niet meer in Benelux-verband zou antwoorden op verzoeken om gegevens over visumplichtige reizigers die het Benelux-grondgebied willen betreden.

Aangezien bij het wegvallen der Benelux-binnengrenzen door de regeringen beseft werd, dat de kwetsbaarheid uit veiligheidsoogpunt der drie landen groter zou worden, werd destijds formeel besloten tot intensieve samenwerking der drie veiligheidsdiensten. Niet slechts de Belgische Dienst, doch de Belgische Regering zegt deze overeenkomst nu formeel eenszijdig op.

Het zal nodig zijn met onderscheidene betrokken ministers in overleg te treden om hen over deze ernstige stand van zaken in te lichten en om het standpunt te bepalen dat tegenover de Belgische Regering moet worden ingenomen. Daarna zal overleg op tripartite basis moeten plaats vinden.

De Belgische houding was aanleiding om de bezoeken van B.V.D.-ambtenaren aan België voorlopig niet te continueren. Het schriftelijke verkeer geschiedt nu door tussenkomst van de afdeling Verbindingen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Luxemburg. De Luxemburgse Dienst, jong, klein, doch zeer actief geleid en volgens juiste beginselen georganiseerd, is voor de B.V.D. een aanzienlijk solidier partner in Benelux-veiligheidsaangelegenheden dan de Belgische. Men is het in Luxemburg in het geheel niet eens met de Belgische gedraglijjn, ondervindt daarvan eveneens ernstige nadelen en zoekt steun bij Nederland. Op uitnodiging van het hoofd van de Luxemburgse Dienst had het hoofd van de Dienst recentelijk een informeel gesprek met de Luxemburgse Minister-President, onder wie de veiligheid van de Staat ressorteert. De pressaire situatie als boven geschetst vormde mede een onderwerp van bespreking.

Het bleek mogelijk begrip te wekken voor de veiligheidsproblematiek van de Benelux en dit informele gesprek moet dan ook als een nuttige voorbereiding van de toekomstige besprekingen worden gezien. De gelijkgestemdheid van de Nederlandse en de Luxemburgse Diensten kan voor de toekomst van groot nut zijn.

Kort na de bespreking in Luxemburg werd inmiddels van Belgische zijde aangedrongen op een nieuw overleg tussen de drie veiligheidsdiensten, nu te 's-Gravenhage. In dit overleg werd toegestemd, hetgeen overigens niet betekent dat dit in de plaats treedt van de stappen op regeringsniveau.

WEST - DUITSLAND

Bundesamt für Verfassungsschutz - B.f.V.. De samenwerking met deze nevendienst is in de loop der jaren tot een zeer hechte gegroeid, waarbij leyaal en openhartig assistentie wordt verleend, waar dat mogelijk is.

De omstandigheid dat het Bundesamt nog altijd een aantal ambtenaren in dienst heeft met een Nazi-verleden, vormde mede aanleiding tot perscommentaren. Het vertrek van één der meest vooraanstaande ambtenaren was hiervan het gevolg.

Recentelijk werd de hulp van de B.V.D. ingeroepen in verband met het vraagstuk van de 900.000 buitenlandse arbeidskrachten in de Bondsrepubliek. De eventuele teekening van actief en passief kiesrecht in de ondernemingsraden van de bedrijven, in beginsel aanvaard door de K.E.G. en momenteel in het stadium van uitwerking, wordt in de Bondsrepubliek niet ten onrechte als een veiligheidsvraagstuk gezien, daar men beïnvloeding van communistische zijde vreest via contingenten buitenlandse arbeiders. Aangedrongen werd op een gemeenschappelijk Duits-Nederlands standpunt in deze, waaraan echter geen gevolg kon worden gegeven, omdat de situatie in Nederland anders ligt. De geringe hoeveelheid buitenlandse arbeidskrachten (15.000) wordt hier voornamelijk uit niet-K.E.G. landen betrokken. De Duitse problematiek werd echter wel met het Ministerie van Sociale Zaken besproken.

Resumerend kan worden gezegd, dat het B.f.V., zeker gezien de zeer moeilijke omstandigheden waaronder deze dienst werkt (massaal spionage-offensief uit de Oost-zone, veel gerocht rondom de dienst door sensationele publiciteit en frequente parlementaire inmenging), zich na een uiterst ongelukkig begin (affaire Dr.) tot een redelijk werkende dienst heeft ontwikkeld, waarmede behoorlijk en wegens de situatie in de B.R.D., intensief samengewerkt kan worden. De mogelijkheid dat men ook hier met personen onderhandelt, die, op grond van hun oorlogsverleden voor Sovjet-chantage kwetsbaar zijn, noept uiteraard tot een zekere reserve. Daartegenover staat echter dat van de zijde van het B.f.V. nimmer onbescheiden vragen worden gesteld.

Landesamt für Verfassungsschutz Nord Rhein/Westfalen.

De federale structuur van de Bondsrepubliek heeft ook in de organisatie van de veiligheidsapparatuur doorgewerkt. Centralisatie daarvan werd destijds om politieke redenen ongewenst geacht, hoewel vanuit veiligheidsoogpunt dit natuurlijk te prefereren was geweest. Het gevolg was dat elk Bundesland een eigen veiligheidsdienst heeft, weliswaar tot op zekere hoogte gecoördineerd door de federale Veiligheidsdienst (het B.f.V. te Keulen) doch geenszins daaraan onderworpen.

Het Landesamt Nord Rhein/Westfalen te Düsseldorf, verantwoordelijk voor de veiligheid van een Bundesland met ongeveer één/derde van het inwoneraantal van de Bondsrepubliek, is, als buurland van Nederland ook voor de B.V.D. van speciaal belang. In overleg met het B.f.V. werd dan ook enige jaren geleden tot de mogelijkheid van contact in spoedsaken besloten. Voor Nederland is dit van belang, omdat zich bij het Landesamt gegevens bevinden op Nederlanders betrekking hebbende, die of niet, of veel te laat door het federale orgaan worden behandeld. Omgekeerd bestaat van de zijde van het L.f.V. een duidelijke wens om meer en meer rechtstreeks in verbinding te treden met de B.V.D., gedeeltelijk om vaktechnische, gedeeltelijk om chauvinistische redenen. Een vrij regelmatig contact werd reeds onderhouden door de Grensveiligheidsdienst van de Koninklijke Marechaussee, die relevante gegevens aan de B.V.D. doorgeeft. Gestreefd zal worden om een vorm te vinden waarin, rekening houdende met de gevoeligheid van het B.f.V. - dat contact op niet-federaal niveau eigenlijk ongeoorloofd is - en met de noodzaak om ook voor de Koninklijke Marechaussee de weg open te houden, een samenwerking wordt verkregen, die voor Nederland van belang is. Een recent bezoek van de Chef en de plaatsvervangend Chef van dit L.f.V. aan de B.V.D. bleek mogelijkheden hiertoe te openen, die binnenkort nader zullen worden bestudeerd.

Bundesschrichten Dienst (B.S.D.). Voorheen beter bekend als de "Organisation Gehlen" is de Westduitse Buitenlandse Inlichtingendienst te München wellicht de machtigste en zeker de omvangrijkste dienst onder de vele inlichtingen- en veiligheidsorganisaties van de Bondsrepubliek. De dienst werkt met vertegenwoordigers in een groot aantal landen en is rechtstreeks verantwoordelijk aan de Bondskanselier.

Sinds begin 1959 bestaat met de B.V.D. een regelmatig schriftelijk contact, terwijl ook incidenteel besprekingen worden gevoerd. In het berichtenverkeer ontvangt Nederland een veelvoud vergeleken bij wat het geeft. Het ontvangen materiaal, quantitatief volumineus, doch van kwaliteit zeer verschillend, wordt, voorzover het niet rechtstreeks voor de B.V.D. van belang is doch zuiver politieke, militaire en economische inlichtingen betreft, door de B.V.D. aan belanghebbende Nederlandse diensten gedistribueerd. Het leek veld van het vorig jaar nuttig en nodig om voor de

militair-tactische berichten een rechtstreeks lijn te creëren tussen de B.N.D. en de betrokken sectie van de Generale Staf. Dit verkeer, waarvan de B.V.D. overigens niet onkundig blijft want de Generale Staf licht na ontvangst ook de B.V.D. in, verleept tot volle tevredenheid van de betrokken partijen.

De B.N.D. is, in tegenstelling tot andere grote, geallieerde diensten, in Nederland niet ter plaatse vertegenwoordigd. Sinds verleden jaar stuurt men daar wel op aan en men heeft zelfs een formeel verzoek tot toestemming gedaan.

Andere diensten. Te vermelden valt slechts, dat het contact met de Italiaanse Veiligheidsdienst dusdanig gebrekkelijk is, dat getracht zal worden hierin verbetering te brengen, in het bijzonder met het oog op samenwerking in E.E.G.-verband.

Reinen Hoofd B.V.D. Het hoofd van de Dienst bracht bezoeken aan de veiligheidsdiensten van Duitsland, Zwitserland, België, Luxemburg en Oostenrijk, voorts aan de inlichtingendienst van Duitsland.

Hij was verhinderd de najaarszitting 1963 van het Nato Special Committee bij te wonen. Over deze zitting werd bij afzonderlijk schrijven gerapporteerd.

Bezoeken aan B.V.D. Buiten de routine-bezoeken van functionarissen van diverse buitenlandse diensten vallen geen speciale bezoeken te vermelden.

Binnenlandse Nevendiensten

Buitenlandse Inlichtingen Dienst. Het is niet mogelijk gebleken deze verlagperiode te beëindigen zonder ernstig meningsverschil met deze Dienst. De opvattingen over wat in het inlichtingen- en veiligheidswerk toelaatbaar kan worden geacht, liepen daarvoor teveel uiteen.

De verhouding tussen de B.V.D. en de B.I.D. wordt uiteraard door deze gang van zaken beïnvloed. Dit staat echter niet de voortzetting van de dienstverlening van B.V.D. aan B.I.D. in de weg.

Militaire Inlichtingen Dienst. Het contact met deze dienst is uitstekend gebleven, ook het recente contact met de A-afdeling ervan.

Luchtmacht Inlichtingen Dienst. De schriftelijke formulering van de samenwerking tussen deze nevendienst en de B.V.D. is praktisch voltooid.

Marine Inlichtingen Dienst. Met de beschrijving van de samenwerking tussen de MARID en de B.V.D. wordt een aanvang gemaakt.

Contacten Binnenland.

Het contact met Gemeente- en Rijkspolitie is ook in verslagperiode in het algemeen goed geweest. Regelmatig vonden bezoeken aan Korpschefs en Districtscommandanten plaats op beleidsniveau, terwijl op werkniveau de besprekingen inzake operaties normaal voortgang hadden. Daarbij werd wederom ook aandacht gevraagd voor meldingen op het gebied van de contra-splionage; waartoe de voornaamste verbindingen een korte opleiding kregen.

Na vele pogingen verbetering te brengen in de I.D. van de Gemeentepolitie te Deventer is na een persoonlijk en indringend gesprek met de Korpschef ten lange leste de categorische toezegging gekregen, dat hij de voor verbetering nodig geachte maatregelen zal treffen. In diverse gevallen is de B.V.D. evenwel nog verplicht zelf operationeel werk te verrichten, dat bij juiste toepassing van het zogenoemde rapport toch een primaire taak van de lokale politie is te achten. Het tekort aan voldoende politiepersoneel van kwaliteit doet zich hier duidelijk gevoelen.

Het nog steeds ontbreken van de in samenwerking met de politie ontworpen richtlijnen voor de exploitatie van politieke gegevens wordt ook door de betrokkenen in steeds toenemende mate als een gemis gevoeld.

De nieuw benoemde Korpschefs van Gemeentepolitie en de Districtscommandanten van Rijkspolitie werden bezocht en voorbereid op hun verantwoordelijkheid en samenwerking met de B.V.D..

De verbinding met de Grensveiligheidsdienst van de Koninklijke Marechaussee is uitstekend en verwacht kan worden dat de nieuw opgetreden chef van die dienst dezelfde houding zal aannemen als de per einde der verslagperiode afgetreden functionaris.

Het hoofd van de B.V.D. hield op uitnodiging een causerie op de jaarbijeenkomst van de officieren van het Wapen der Koninklijke Marechaussee.

Voorzover nodig werd contact onderhouden met het Directoraat-Generaal der Openbare Orde en Veiligheid, de Staf van de Inspectie der Rijkspolitie en de Commandant der Koninklijke Marechaussee.

In de verslagperiode werden de driemaandelijke bijeenkomsten met de belangrijkste verbindingen voortgezet. In beide vergaderingen hield het hoofd van de Dienst de inleiding, over respectievelijk het rapport van en over de recente aanvallen op de B.V.D., onderwerpen waarvoor kennelijk belangstelling bestond. Het valt te betreuren dat de verbinding Gemeentepolitie Breda vrijwel steeds verstek laat gaan op deze vergaderingen. De verbindingen Almelo, Mengelo en Leiden zijn inmiddels ook ingeschakeld voor deze bijeenkomsten.

Het hoofd van de afdeling E bezocht de in verslagperiode gehouden vergadering van het Landelijk Contact van Hoofd- en Commissarissen van Gemeentepolitie. De heer , Commissaris van Politie in dienst van de B.V.D., weet nu ook geregeld deze bijeenkomsten bij.

Het hoofd van de Dienst was aanwezig bij de periodieke vergaderingen van de Procureurs-Generaal en de Directeur-Generaal van Politie onder leiding van de Secretaris-Generaal van het Departement van Justitie. Het wederzijds begrip is zeer gegroeid, dat kwesties liggende in het grensgebied van Justitie en B.V.D. zonder moeite tot oplossing konden worden gebracht.

Diversen.

Belgisch Bijzondere Commissie voor het Personenverkeer.

In verslagperiode werd driemaal vergaderd.

Tot de belangrijkste onderwerpen van bespreking behoorde het Nederlandse voorstel - waartegen zijdens de B.V.D. overigens bezwaar gemaakt is - en de overeengekomen consultatie tussen de drie landen met betrekking tot de afgifte van visa - bij wijze van proef - gedurende de periode 1 maart - 1 september 1964 achterwege te laten; met uitzondering van een aantal bijzondere gevallen waarin wel overleg zal plaatsvinden. Gebleken is namelijk, dat bedoelde consultatie, in verhouding, maar in een zeer beperkte mate leidt tot een weigering van een visumaanvraag. Met deze nieuwe gang van zaken, welke wellicht na 1 september a.s. zal worden gecontinueerd, zal de B.V.D. echter het integraal inzicht gaan missen van de betreffende aanvragen welke tot België en Luxemburg worden gericht en daarmee tevens van de verwachtbare bezoekers afkomstig van landen achter het IJzeren Gordijn.

Met de collegadiensten van België en Luxemburg - die de bezwaren van de B.V.D. onderschrijven - zal nader worden beraden op welke wijze een en ander zal kunnen worden opgevangen.

Klachten. In verslagperiode werden 38 klachten betrekking hebbende op de B.V.D. behandeld.

Uit de maar deze gevallen ingestelde onderzoeken, welke onvermijdelijk veel extra arbeid met zich brachten, bleek dat in 18 gevallen de klagers bij de Dienst volledig onbekend waren. Negen klagers waren wel bekend, maar de Dienst had te kunnen aansien in geen enkel opzicht nadelig gehandeld. Van de resterende negen gevallen hadden vier klachten betrekking op het verstrekken van inlichtingen in het kader van de beveiliging en vijf klachten op het contacten van personen op grond van verschillende redenen. Geen der onderzoeken leidde de Dienst vooralanog tot zelfverwijt.

Grenssignalering. In verslagperiode vond op werkniveau de bespreking met Buitenlandse Zaken en Justitie

plaats inzake de categorieën van personen, wier grenspas-sering aan de B.V.D. wordt gemeld.

Resultaat was dat,

- a. komen te vervallen is de signalering van transiterende vreemdelingen met I.J.G.-visa in hun paspoort voorzover geen onderdanen zijnde van het communistisch blok dan wel van een Midden- of Zuid-Amerikaanse staat;
- b. de ambtenaren van de Koninklijke Marechaussee, belast met de grensbewaking, nogmaals de algemene aanwijzing zal worden gegeven, dat de betreffende controle een zo min mogelijk discriminerende indruk moet maken in ver-gelijking met de controle welke wordt uitgeoefend op reizigers, die géén I.J.G.-visum in hun paspoort bezitten;
- c. van de grensbewakingsorder van de Koninklijke Mare-chaussee, waarin de categorieën van de te signaleren personen staan vermeld, een leesbaarder geheel zal worden gemaakt en daarmee een gemakkelijker te hanteren docu-ment.

Afdeling Per- sonneelszaken.

Personeel. In de verslagperiode is op 31 oktober 1963 geheel onverwachts in de ouderdom van 59 jaar overleden Ir. , in leven adviseur van de Dienstleiding (KRC). In de heer is een bekwaam ambtenaar heen-gegaan. In de hierdoor ontstane vacature is nog niet voor-sien kunnen worden. Ingenieurs die over de voor deze functie vereiste kennis beschikken blijken zeer schaars. Aan jongere ingenieurs biedt de functie geen voor hen aantrekkelijk perspectief. Het laat zich aanzien dat het wel niet moge-lijk zal blijken, op het bezoldigingsniveau van wijlen de heer een aan hem gelijkwaardige kracht aan te trekken.

Vijf personeelsleden verlieten de Dienst wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, terwijl aan één ambtenaar een invaliditeitspensioen werd toegekend.

Aan een lager ambtenaar werd wachtgeld toegekend wegens verandering in de inrichting bij het onderdeel van het dienstvak, waarbij betrokkene werkzaam was.

Aan twee mannen werd ontslag verleend wegens overgang naar een andere betrekking (één naar een ander Ministerie en één naar het particuliere bedrijfsleven), terwijl acht vrouwen (w.o. één typiste) de Dienst hebben verlaten, in verband met huwelijk (vier), huiselijke omstandigheden (twee) en het verkrijgen van een betrekking elders (twee).

Uitme maart 1964 waren nog acht personen ouder dan 65 jaar in dienst, als gevolg van de omstandigheid dat nog geen geschikte vervangers konden worden gevonden, t.w. twee krachten in de administratieve sector, twee typistes, twee vertalers en twee beveiligingsambten.

In dienst getreden zijn vier mannen en 12 vrouwen, t.w.: vier typistes, e.q. aankomende typistes, acht lagere

administratieve krachten, één technisch assistent, één beveiligingsbeambte, één case-worker en een bedrijfsleidster voor de cantine. Van deze 16 aangenomen personen zijn er 13 aangetrokken op aanbeveling van reeds in dienst zijnd personeel, terwijl de overige drie al eerder in dienst zijn geweest.

Uitimo maart 1964 waren nog vijf vacatures te vervullen voor lager vrouwelijk personeel, terwijl in het tweede kwartaal van 1964 nog twee vacatures lager vrouwelijk personeel te verwachten zijn.

Ook in deze verslagperiode werden in diverse dagbladen weer advertenties geplaatst voor de werving van personeel. Voor de gevraagde functies (acht in totaal) werden 215 sollicitaties ontvangen. Van de 37 sollicitanten die voor een onderheid zijn uitgenodigd zijn er 26 niet verschenen of hebben hun sollicitatie ingetrokken. De overige 11 zijn nog in behandeling.

Het aantal gemelde ongevallen (alle van lichte aard) bedroeg vijf. Hiervan zijn er door de S.V.B. drie als dienstongeval aangemerkt, één werd er als zodanig afgewezen, terwijl van één geval nog geen bericht is ontvangen.

Bevorderd werden 44 personeelsleden, t.w. drie hogere, 26 middelbare en 15 lagere ambtenaren; 13 personeelsleden (zeven middelbare en zes lagere ambtenaren) ontvingen een gratificatie wegens bijzondere dienstprestaties in 1963.

Ten aanzien van de negen vervoersbeambten wier schadegevallen in het eerste halfjaar 1963 blijkens de vorige verslagperiode nog in behandeling waren, is aan zes hunner alsnog de premie voor schadevrij-rijden toegekend kunnen worden. Over het tweede halfjaar 1963 hebben van de 28 vervoersbeambten er 20 de premie ontvangen (vier schadegevallen zijn nog in behandeling).

Sedert 1 november 1963 is een deel van de personeelsadministratie bij de Rijkscentrale voor Mechanische Administratie ondergebracht. De vele problemen die hierdoor zijn opgetreden, zijn door de R.M.A. nog lang niet overwonnen. Als gevolg hiervan én door de vele aan de algemene salariewijziging per 1 januari 1964 verbonden werkzaamheden, waarvan de verwerking op zeer korte termijn diende te geschieden, heeft het personeel van de afdeling Personeelszaken van de Dienst veel extra werk moeten verrichten, dat slechts kon worden opgevangen door buiten de normale kantooruren overwerk te verrichten.

Personeelsbeoordeling. Het aandeel dat van de te kleine sectie personeelszorg en organisatie moest worden gevraagd in de totstandkoming van de hernieuwde administratieve procedure bij de afdelingen B en C en bij kleinere onderdelen van de Dienst heeft - naast bijkomende factoren - de voortgang van de personeelsbeoordeling, functiebeschrijving en -waardering ongunstig beïnvloed.

De functionaris, die - zoals onder het hoofdstuk "Beveiliging" werd vermeld - aan de afdeling Personeelszaken werd toegevoegd en die zich inmiddels theoretisch en

praktisch op zijn nieuwe taak heeft voorbereid, zal enigmate in de bestaande behoefte voorzien.

Maatschappelijk werk. Plusminus 150 personeelsleden brachten in de verslagperiode één of meerdere malen een bezoek aan de maatschappelijk werkster. Hiervan werden 38 personen ontvangen (28 mannen en 10 vrouwen) om advies en bemiddeling in verband met huisvestingszaken. Aan vier ambtenaren (door ruiling drie; eigen huisvesting één) kon andere woonruimte worden verschafte. Vier voorkeursambtenaren wachten nog op eigen woonruimte. Door het overlijden van de contactpersoon voor de Dienst bij het Bureau Huisvesting is een waardevolle relatie verloren gegaan. Een nieuw contact zal moeten worden opgebouwd.

Sociaal Fonds. Het bestuur van het Sociaal Fonds vergaderde in de verslagperiode acht maal. Tot verlening van steun werd besloten in een zestal gevallen, waarmede in totaal een bedrag van f 2.640,-- was geneeid, t.w. een bedrag van f 420,-- bij wijze van schenking en het restant ten belope van f 2.220,-- in de vorm van renteloze leningen. Het aantal contribuanten bedroeg per 1 april j.l. 463.

Overleg. De Commissie van Overleg kwam in de verslagperiode eenmaal bijeen. Informeel vond daarentegen wederom bij herhaling, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, contact tussen het hoofd van de afdeling Personeelszaken en de Voorzitter van de Ambtenarendelegatie in de Commissie van Overleg plaats.

Aan de orde kwamen de consequenties voor de Dienst van de wijzigingen aangebracht in de Premiespaarregeling Rijksambtenaren met de daarop steunende uitvoeringsbeschikkingen en de noodzaak tijdig te voorzien in de heraanwijzing namens de ambtenaren van bestuursleden van het Sociaal Fonds, met het oog op het aftreden van dit Bestuur na een sittingsperiode van twee jaar.

Eveneens in het kader van het informeel overleg werd tezamen met de Voorzitter van de Ambtenarendelegatie voornoemd een samenkomst belegd met een van de functionarissen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, naar aanleiding van een verschil van opvatting entrent de gedraglijn, te volgen ten aanzien van de wijze van notering der werktijden door de onderzoekingsambtenaren van de sectie E XIII.

Als gevolg van de uitslag der tegen ultime 1963 gehouden zogenaamde categorale verkiezingen onderging ten slotte de samenstelling van de Ambtenarendelegatie in de Commissie van Overleg enige wijziging.

Bureau Financiën en
Inwendige Dienst.

begroting. De grote loon- en kostenstijgingen gedurende de afgelopen jaren en in het bijzonder de salarisverhoging per 1 januari j.l. veroorzaakt moeilijkheden in de financiering van de operationele werkzaamheden van de

Dienst. Tegenover deze sterk gestegen en nog steeds stijgende uitgaven staan inkomsten, die namelijk sedert 1960 aangewijzigd zijn gebleven.

Indien niet voor 1965 ingrijpende financiële maatregelen zouden kunnen worden getroffen dreigen in dat jaar grote liquiditeitsmoeilijkheden.

Het ingediende voorstel voor de samenstelling van de begroting voor het dienstjaar 1965 is er op gericht deze moeilijkheden tot een oplossing te brengen en heeft tevens ten doel herhaling van dergelijke moeilijkheden in de toekomst te voorkomen.

Voorkoming van dergelijke moeilijkheden is echter slechts dan zeker, indien tot een totale sanering van de financiering van de Dienst zal worden besloten.

Vervoer. Na overleg met het RAI-TNO instituut, te Delft is in januari 1964 besloten de dienstauto's te voorzien van veiligheids gordels. Op advies van genoemd instituut is de keuze gevallen op de zogenaamde heupgordels.

In het laatste kwartaal van 1963 is een uitbreiding van het operationele autopark met 5 auto's ten uitvoer gebracht.

Algemene documentatie.

Personeel. Een der jongere medewerkers, die t.z.t. tewerkstelling bij de buitendienst ambieert, wist het volledige B.V.D.-diploma te verwerven. Een tweetal anderen nam met goed gevolg deel aan het examen, dat de zogenaamde basis-cursus bij de afdeling KO afsloot. Enige nieuwelingen volgden, eveneens met succes, de zogenaamde inleidingscursus.

Werkzaamheden. Voor een aantal van circa 60, meest vrouwelijke, administratieve medewerkers van andere afdelingen, gesplitst in 6 groepen van gemiddeld 10 personen, werd een cursus van 6 lessen georganiseerd op het gebied van administratie en documentatie. De cursus werd voor elk der groepen besloten met een rondgang (van een ½ dag) met toelichting door de afdeling ACD.

Hiernaast volgde een aantal niet-administratieve medewerkers van andere afdelingen een stage van 10 dagen bij deze afdeling. Een tweetal officieren, respectievelijk bestemd voor Marid en G2, ontving gedurende één dag voorlichting op het gebied der administratieve verwerking van gegevens. Een dergelijke voorlichting werd, op hun verzoek, eveneens gegeven aan de districts inlichtingendiensten der Rijkspolitie te Nijmegen en Doetinchem.

In overleg met de betrokken afdelingen werd een nieuwe procedure ontworpen voor de behandeling van vestigingsvergunningen aan vreemdelingen.

Veel tijd werd besteed aan de sanering van kaartsystemen, zowel die betrekking hebbend op personen, als die betrekking hebbend op organisaties.

Bevendien werd in de sectie Kartotheek een nieuw systeem ingevoerd met betrekking tot het plaatsen van steekkaarten. Het nieuwe systeem veldeet zeer goed, aangesien het, vergeleken met vroeger, veel tijd spaart zonder dat er sprake van is dat het terugplaatsen van originele kaarten aanleiding zou geven tot onnauwkeurigheden.

De reeds in het vorig "Panorama" genoemde proeven met kaartenmelens leidden er toe dat tot aanschaf van deze apparaten besloten werd. Het eerste drietal ervan wordt binnenkort tegemoet gezien.

Na ruim drie jaar werd een nieuw schaduwarchief overgedragen aan de sectie G2B van de Generale Staf.

Gedurende verslagperiode werden 24.353 stukken (21.250) geregistreerd. In de kartotheek werden () aanlagen verricht. De bibliotheek leende 1.290 (1.136) boeken en tijdschriften uit en verstrekte 1.232 (687) inlichtingen. De tussen haakjes genoemde cijfers duiden op de aantallen in de overeenkomstige periode van een jaar geleden, dus het 4e kwartaal van 1962 plus het 1e kwartaal van 1963. Een gestadige toeneming van de werkzaamheden valt dus te constateren.
